

Sygn. akt I ACz 146/17

POSTANOWIENIE

Dnia 20 lutego 2017 roku

Sąd Apelacyjny w Krakowie, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Wojciech Kościółek (spr.)

Sędziowie: SSA Marek Boniecki

SSA Grzegorz Krężolek

po rozpoznaniu w dniu 20 lutego 2017 roku w Krakowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa A. M.

przeciwko M. M.

o rozwód

na skutek zażalenia pozwanego M. M.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 25 listopada 2016 roku, sygn. akt XI C 3190/14

postanawia:

zmienić zaskarżone postanowienie i stwierdzić prawomocność wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 12 września 2016 r., XI C 3190/14, w zakresie punktów I, II, III i VI, VII, VIII, IX, X wyroku.

SSA Marek Boniecki SSA Wojciech Kościółek SSA Grzegorz Krężolek

Sygn. akt I ACz 146/17

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił wniosek pozwanego o stwierdzenie prawomocności wyroku i sporządzenie odpisu oraz doręczenie odpisu wyroku ze stwierdzeniem prawomocności.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Okręgowy wskazał, że pozwany w piśmie z dnia 23 listopada 2016 r. wniósł o stwierdzenie prawomocności wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 12 września 2016 r., XI C 3190/14, w zakresie punktów I, II, III i VI, VII, VIII, IX, X sentencji wyroku, oraz o sporządzenie i doręczenie jego pełnomocnikowi odpisu wyżej wymienionego wyroku wraz ze stwierdzeniem prawomocności w zakresie wyżej wymienionych punktów sentencji wyroku. Pozwany jednocześnie w dniu 23 listopada 2016 r. wniósł apelację od tego wyroku Sądu Okręgowego, w zakresie jego pkt IV i V, dotyczących obowiązku alimentacyjnego pozwanego wobec małoletnich dzieci stron. Sąd Okręgowy podkreślił, że w wyroku orzekającym rozwód małżeństwa stron rozstrzygał także o władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi stron, jak i w przedmiocie ponoszenia kosztów utrzymania małoletnich. Pozwany wniósł apelację od punktów IV i V wyroku, w których Sąd rozstrzygnął w przedmiocie ponoszenia przez strony kosztów utrzymania małoletnich dzieci. Zgodnie z przyjętą przez ustawodawcę zasadą integralności wyroku rozwodowego rozstrzygnięcia wyroku orzekającego rozwód pozostają w ścisłej łączności, która powoduje, że stanowią nierozdzielalną całość (uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 12 października 1970 r., III CZP

6/70, uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 stycznia 1953 r., I C 688/51, uzasadnienie uchwały z dnia 11 września 1992 r., III CZP 107/92). W związku z tym, mimo zaskarżenia tylko niektórych rozstrzygnięć - innych niż rozwiązanie małżeństwa - pozostałe, niezaskarżone rozstrzygnięcia nie mogą się uprawomocnić.

Zażalenie na powyższe postanowienie wniósł pozwany, zaskarżając je w całości i wnosząc o jego zmianę poprzez uwzględnienie w całości wniosku pozwanego z dnia 23 listopada 2016 r. o stwierdzenie prawomocności wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie, Wydział XI Cywilny Rodzinny, z dnia 12 września 2016 r., w sprawie o rozwód, sygn. akt: XI C 3190/14 w zakresie punktów I, II, III i VI, VII, VIII, IX, X sentencji oraz o sporządzenie i doręczenie pełnomocnikowi pozwanego odpisu wyżej wymienionego wyroku wraz ze stwierdzeniem prawomocności w zakresie wyżej wymienionych punktów sentencji tego wyroku. Na zasadzie art. 364 § 1 zd. 1 in fine k.p.c., skarżący wniósł o stwierdzenie prawomocności wyżej wymienionego wyroku oraz o sporządzenie i doręczenie pełnomocnikowi pozwanego odpisu tego wyroku wraz ze stwierdzeniem prawomocności przez Sąd Apelacyjny w Krakowie jako Sąd drugiej instancji. Ewentualnie, pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, a także o rozpoznanie zażalenia przez Sąd pierwszej instancji jako oczywiście uzasadnionego w trybie art. 395 §2 k.p.c. Zaskarżonemu postanowieniu zarzucił naruszenie prawa procesowego, a to:

1. art. 363 § 3 k.p.c. poprzez przyjęcie, że mimo zaskarżenia tylko niektórych rozstrzygnięć - innych niż rozwiązanie małżeństwa - pozostałe, niezaskarżone rozstrzygnięcia nie mogą się uprawomocnić;
2. art. 364 § 1 k.p.c. poprzez odmowę stwierdzenia przez Sąd I instancji prawomocności wyroku tego Sądu, wydanego w dniu 12 września 2016 r., w sprawie o rozwód, sygn. akt: XI C 3190/14 w zakresie pkt. I, II, III i VI, VII, VIII, IX, X sentencji i w konsekwencji oddalenie wniosku pozwanego z dnia 23 listopada 2016 r.

W uzasadnieniu zażalenia skarżący wskazał na odmienność sytuacji, w której zakresem zaskarżenia objęto cały wyrok, bądź orzeczenie orzekające o rozwodzie i winie, od sytuacji gdy zaskarżono jedynie orzeczenie w zakresie wysokości alimentów. Integralność wyroku rozwodowego w tej sytuacji nie ma zastosowania, albowiem pozostałe rozstrzygnięcia zawarte w wyroku rozwodowym stanowią jedynie orzeczenia następcze w stosunku do orzeczenia rozwodu, a postępowanie w tym zakresie zostało prawomocnie zakończone, z uwagi na jego niezaskarżenie w apelacji. Z punktu widzenia unormowań prawnoprocesowych (art. 363 § 3 k.p.c.) brak podstaw do przyjęcia, że zaskarżenie apelacją wyroku orzekającego rozwód jedynie w części dotyczącej obowiązku ponoszenia przez jednego z małżonków kosztów utrzymania i wychowania ich małoletnich dzieci jest równoznaczne z zaskarżeniem tego wyroku w całości. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 5 kwietnia 2001 r., sygn. akt: IV CZ 123/00 zauważył, że wobec zmian wprowadzonych do kodeksu postępowania cywilnego nowelami z 1 marca 1996 r. (Dz.U. Nr 43, poz. 189) i z 24 maja 2000 (Dz.U. Nr 48, poz. 554), a zwłaszcza wobec nowych unormowań dotyczących granic prawomocności oraz zakresu orzekania przez sąd drugiej instancji i przez sąd kasacyjny (art. 363 § 3, art. 378 i 393¹¹ k.p.c.) odstąpienie od zasady integralności wyroku rozwodowego w szczególności w odniesieniu do orzeczeń, których dotyczą przepisy art. 58 § 2 i 3 k.r.o. - znalazło wyraźne proceduralne uzasadnienie. Podobnie, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 12 kwietnia 2007 r., sygn. akt: III CZ 21/07, uznał, że tego rodzaju rozstrzygnięcie nie jest konieczną częścią wyroku rozwodowego i może być przedmiotem odrębnego zaskarżenia, bez zaskarżania wyroku rozwodowego jako całości. Z kolei w uchwale z dnia 19 czerwca 2007 r., III CZP 48/ Sąd Najwyższy podkreślił, że regułę przyjętą w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 13 stycznia 1978 r., III CZP 30/77, należy konsekwentnie zastosować w przypadku zaskarżenia wyroku jedynie w części orzekającej o alimentach zasadzonych od jednego małżonka na rzecz drugiego (art. 60 § 1 i 2 k.r.o.). Wszystkie te roszczenia mają charakter majątkowy, sąd nie orzeka o nich z urzędu, mogą być dochodzone w odrębnym postępowaniu. W nowszym orzecznictwie zainicjowanym postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 1999 r., III CKN 124/99 i zaaprobowanym w kolejnych orzeczeniach Sądu Najwyższego: wyroku z dnia 26 listopada 1999 r., III CKN 468/98 oraz w postanowieniach z dnia 28 czerwca 2001 r., I CZ 89/01, z dnia 13 października 2004 r., I CZ 11/04 i w uchwałach Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2007 r., III CZP 43/07 i z dnia 19 czerwca 2007 r., III CZP 48/07 dominuje pogląd, że zasada integralności wyroku rozwodowego nie ma charakteru absolutnego, a rozstrzygnięcia z art. 58 k.r.o. zawarte w wyroku rozwodowym, po uprawomocnieniu się orzeczenia o rozwiązaniu

małżeństwa, mają być samodzielny. W powołanym postanowieniu z dnia 25 marca 1999 r. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w odróżnieniu od dawnego art. 384 k.p.c. przepis art. 378 § 3 k.p.c. nie przewiduje rozpoznania sprawy z urzędu na rzecz współuczestników, którzy wyroku nie zaskarżyli, jeżeli będące przedmiotem zaskarżenia ich prawa i obowiązki oparte są na tej samej podstawie faktycznej i prawnej. Wyeliminowanie tej przesłanki orzekania z urzędu w postępowaniu odwoławczym jest wyrazem wzmocnienia zasady kontradiktoryjności, co jest szczególnie godne zauważenia na tle uchylecia art. 3 § 2 k.p.c. Brzmienie zaś art. 58 § 1 k.r.o. nie może być uznane za wystarczające dla obrony poglądu o nierozdzielności wyroku rozwodowego. Z przepisu tego wynika jedynie, że sąd rozwiązujący małżeństwo nie może nie orzec m.in. o alimentach na rzecz małoletnich dzieci. Nie ma jednak racjonalnych podstaw, aby twierdzić, że orzeczone wyrokiem rozwiązanie małżeństwa musi zbiegać się w czasie z zawartym w tym samym wyroku orzeczeniem o alimentacji. Po zmianach wprowadzonych ustawą z dnia 1 marca 1996 r., zwłaszcza, kiedy to sąd drugiej instancji jako sąd odwoławczy zobligowany został do usuwania wadliwości w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, także w sferze orzekania, przewidziane w art. 58 § 1 k.r.o. rozstrzygnięcie o obowiązku ponoszenia przez rozwodzących się małżonków kosztów utrzymania i wychowania dzieci zyskało być samodzielny.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zażalenie okazało się zasadne.

W myśl art. 363 § 3 k.p.c. orzeczenie sądu staje się prawomocne, jeżeli nie przysługuje co do niego środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia. Zgodnie z art. 363 § 3 k.p.c. jeżeli zaskarżono tylko część orzeczenia, staje się ono prawomocne w części pozostałej z upływem terminu do zaskarżenia, chyba że sąd drugiej instancji może z urzędu rozpoznać sprawę także w tej części. Art. 364 § 1 zd. 1 k.p.c. stanowi, że prawomocność orzeczenia stwierdza na wniosek strony sąd pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym, a dopóki akta sprawy znajdują się w sądzie drugiej instancji - ten sąd.

Wyrok, którego dotyczył wniosek o stwierdzenie prawomocności, został zaskarżony apelacją przez pozwanego w zakresie punktów IV i V, tj. w zakresie rozstrzygnięcia o alimentach na rzecz małoletnich dzieci stron. W pozostałym zakresie żadna ze stron nie wniosła apelacji. Rozważenia wymagało zatem, jaka jest relacja między orzeczeniem o rozwodzie a zawartym w tym samym wyroku orzeczeniem o alimentach na rzecz małoletnich dzieci.

W dawniejszej judykaturze, w tym w orzeczeniach powołanych w zaskarżonym postanowieniu, przyjmowano, iż zasada integralności wyroku rozwodowego oznacza, iż rozstrzygnięcia zawarte w tym wyroku pozostają w ścisłej łączności i stanowią nierozzerwalną całość. W konsekwencji zaskarżenie jakiegokolwiek rozstrzygnięcia sprawiało, że pozostałe – znajdujące się poza zakresem zaskarżenia – nie stawały się prawomocne aż do czasu rozstrzygnięcia przez Sąd drugiej instancji. Jednak, jak trafnie wskazano w zażaleniu, zasada ta straciła na znaczeniu wraz z kolejnymi nowelizacjami k.p.c., które rozszerzały kontradiktoryjność procesu. Już w postanowieniu z dnia 25 marca 1999 r., III CKN 124/99, Sąd Najwyższy stwierdził, że zmieniony w wyniku apelacji wyrok rozwodowy w części dotyczącej wysokości świadczeń alimentacyjnych na rzecz dzieci ma być samodzielny. Pogląd ten został potwierdzony także m.in. w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2007 r., III CZP 43/07 oraz w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2001 r., I CZ 89/01, i z dnia 13 października 2004 r., I CZ 11/04, jak też w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26 lutego 2015 r., I ACa 1634/14.

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko, zgodnie z którym zaskarżenie orzeczenia wyłącznie w części rozstrzygającej o alimentach skutkuje uprawomocnieniem pozostałych rozstrzygnięć, w szczególności orzeczenia rozwodu. Niewątpliwie natomiast w razie zaskarżenia przez stronę rozstrzygnięcia co do rozwodu, wyrok nie mógłby się uprawomocnić w zakresie alimentów, jednak w niniejszej sprawie sytuacja taka nie miała miejsca, a zakresem zaskarżenia objęte zostały wyłącznie punkty IV i V, dotyczące roszczeń alimentacyjnych. Sąd Apelacyjny uznaje więc za zasadną argumentację prawną zawartą w zażaleniu, gdyż obowiązek orzeczenia o alimentach na rzecz małoletnich dzieci w wyroku rozwodowym wynikający z art. 58 § 1 k.r.o. nie uzasadnia tezy, że rozstrzygnięcia te są nierozłączne. Wobec braku szczególnej regulacji zastosowanie w niniejszej sprawie znalazł zatem przepis art. 363 § 3 k.p.c.,

zaskarżono bowiem jedynie część wyroku, a termin na zaskarżenie już upłynął. Dla Sądu drugiej instancji nie została natomiast przewidziana możliwość rozpoznania sprawy w pozostałej części z urzędu.

Mając na uwadze powyższe, należało uznać, że wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 12 września 2016 r., XI C 3190/14, uprawomocnił się w części niezaskarżonej apelacją. Wobec tego Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji postanowienia na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.

SSA Marek Boniecki SSA Wojciech Kościołek SSA Grzegorz Krężolek